

БІЛА КНИГА

з управління екологічними, соціальними
та управлінськими (ESG) ризиками
у фінансовому секторі

Зміст

Скорочення	3
РОЗДІЛ I. Сутність ESG ризиків	4
РОЗДІЛ II. Передумови для управління ESG ризиками у фінансовому секторі України	6
1. Рівень ESG ризиків у фінансовому секторі України	6
2. Стан регулювання у сфері ESG в Україні	6
3. Мандат НБУ та взаємодія з іншими органами.	7
РОЗДІЛ III. ESG політика в ЄС – вектор розвитку регулювання в Україні	8
РОЗДІЛ IV. Перспективне бачення управління ESG ризиками у фінансовому секторі України	10
I. Фінустанови розробили та опублікували стратегічні документи з управління ESG ризиками	10
II. Фінустанови імплементували управління ESG ризиками в систему корпоративного управління й внутрішнього контролю	11
III. Фінустанови належно оцінюють ESG ризики	12
IV. Фінустанови впровадили оптимальні процеси збору, систематизації та обробки інформації клієнтів	12
V. Фінустанови розкривають інформацію про ESG ризики	13
Глосарій.	14

Скорочення

CRD	Директива Європейського Парламенту і Ради 2013/36/ЄС від 26 червня 2013 року про доступ до діяльності кредитних установ і пруденційний нагляд за кредитними установами та інвестиційними фірмами, про внесення змін до Директиви 2002/87/ЄС та про скасування директив 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС
CRR	Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 575/2013 від 26 червня 2013 року про пруденційні вимоги для кредитних установ та про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 648/2012
CSRD	Директива (ЄС) 2022/2464 Європейського Парламенту і Ради від 14 грудня 2022 року щодо корпоративної звітності зі сталого розвитку
CSDDD	Директива (ЄС) 2024/1760 Європейського Парламенту і Ради від 13 червня 2024 року про належну перевірку корпоративної стійкості
ESRS	Європейські стандарти звітності зі сталого розвитку
ESG	Екологічний, соціальний, управлінський
SFDR	Регламент (ЄС) 2019/2088 Європейського парламенту і Ради від 27 листопада 2019 року щодо розкриття інформації зі сталого розвитку у секторі фінансових послуг
ЄС	Європейський Союз
НБФУ	Небанківські фінансові установи
НКЦПФР	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
НПА	Нормативно-правовий акт

РОЗДІЛ I. Сутність ESG ризиків

Глобальні кліматичні та соціальні процеси впливають на всі сфери діяльності населення, бізнесу, фінансових установ (далі – фінустанови), регуляторів та держави в цілому. Урахування перебігу цих процесів, усвідомлення можливостей, які вони дають, ризиків, що несуть, а також впливу бізнесу, зокрема фінустанов, на населення та довкілля є необхідним для забезпечення сталого розвитку.

У цьому документі Національний банк України (далі – НБУ) окреслює бачення майбутнього стану фінансового сектору, що сприятиме сталому розвитку і зменшуватиме вплив екологічних, соціальних та управлінських (Environmental, Social, and Governance – ESG) ризиків на роботу фінансового сектору та економіки в цілому для підтримання фінансової стабільності.

ESG ризики в контексті цього документа – це ризики будь-якого негативного фінансового впливу на фінансову установу, що виникають внаслідок поточного або потенційного впливу ESG факторів¹ на фінустанову, її контрагентів або інвестиції та кредити. ESG фактори¹ – це екологічні, соціальні та управлінські фактори, які можуть мати позитивний або негативний вплив на фінансові показники або платоспроможність фінустанови та її контрагентів, держави або фізичної особи. Хоча за своєю суттю ESG фактори можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на установи, в цьому документі увага сконцентрована на упередженні наслідків саме негативного впливу.

Компоненти ESG свідомої поведінки

E (Environmental)

Свідоме ставлення до довкілля, відповідальне використання ресурсів, охорона довкілля для зниження свого впливу на зміну клімату.

S (Social)

Встановлення етичних відносин із суспільством: працівниками, клієнтами, бізнес-партнерами, місцевими громадами.

Забезпечення належних умов та справедливої оплати праці, інклюзивності для працівників та клієнтів, взаємодії з громадами, задоволення потреб і захисту прав споживачів, чесної конкуренції і ринкової поведінки.

G (Governance)

Забезпечення належної та ефективної системи управління, що, зокрема, сприяє впровадженню компонентів E та S.

Забезпечення дотримання цілей сталого розвитку в умовах переходу до моделі низьковуглецевої економіки.

Найчастіше ESG ризики фінустанов реалізуються через традиційні категорії фінансових ризиків (кредитний, ринковий, операційний, ліквідності), а також репутаційні ризики. Наприклад, запровадження вищого податку на викиди парникових газів може призвести до погіршення платоспроможності підприємств-забруднювачів. Це, відповідно, підвищуватиме кредитний ризик для кредиторів та інвесторів. Стихійні лиха або непередбачувані регуляторні зміни у сфері управління ESG ризиками також можуть призводити до коливання вартості цінних паперів і реалізації ринкового ризику для інвесторів. Зростання частоти стихійних лих призводить до зростання страхових виплат, що може загрожувати стійкості страхових компаній. Тож, зрештою, вияв ESG ризиків буде мати фінансову природу. Відповідно, попри специфіку ESG ризиків, поширеним та природним є підхід, коли їхню дію враховують у загальній системі управління фінансовими та операційними ризиками фінустанов.

Попри те, що розмір, специфіка та вияви ризиків можуть відрізнятися залежно від виду діяльності, більшість фінустанов так чи інакше зазнають впливу ESG ризиків. Тож управління ESG ризиками є вагомим як для банків, так і для НБУ.

¹ У Регламенті ЄС SFDR вживається схоже за значенням, але ширше, поняття "фактори сталого розвитку", яке охоплює питання навколишнього середовища, соціальні та трудові питання, дотримання прав людини, боротьбу з корупцією та хабарництвом.

Матриця ESG ризиків: роль фінансового сектору та регуляторів*

Суб'єкт	Наслідки реалізації ESG ризиків для суб'єкта			Заходи з пом'якшення ризиків та їхніх наслідків, використання можливостей (G)
	Екологічні (E)		Соціальні (S)	
	Фізичні	Переходу		
Фінансові установи	<ul style="list-style-type: none"> Втрата активів унаслідок стихійних лих. Порушення безперервності діяльності та репутаційні ризики. Підвищення фінансових ризиків унаслідок реалізації несприятливих подій для клієнтів. Втрата інклюзивності надання послуг. Збільшення страхових виплат унаслідок реалізації страхових випадків (для страховиків). 	<ul style="list-style-type: none"> Неможливість здійснення діяльності через невідповідність новим умовам. Втрата доходу від здійснення діяльності. Погіршення якості, втрата економічних вигід від неможливості / зниження можливостей використання активів. Додаткові витрати. Зміна попиту та пропозиції на фінансові продукти. 	<ul style="list-style-type: none"> Неможливість здійснення діяльності через невідповідність новим умовам. Втрата доходу або рентабельності діяльності. Плинність кадрів через незабезпечення належних умов праці. Втрата кредитором ринкової позиції / клієнтів та доходів унаслідок неадекватної оплати праці, умов праці або недотримання принципів інклюзивності надання послуг (рівності доступу). Репутаційні втрати. 	<ul style="list-style-type: none"> Належне управління, у тому числі система внутрішнього контролю та система управління ризиками, корпоративна культура. Наявність стратегічних документів для управління ESG ризиками. Імплементация стратегічних документів у систему управління ризиками, систему винагород, створення належних умов для реалізації стратегічних завдань, у тому числі навчання персоналу. Належна оцінка ESG ризиків як власної діяльності, так і внаслідок фінансування клієнтів. Ефективна інформаційна взаємодія з клієнтами, належна оцінка їх ESG профіля, надання рекомендацій для цілей відповідності політиці ESG. Убезпечення від практики "зеленого камуфляжу". Належне розкриття інформації про ESG ризики та реалізацію стратегічних цілей у сфері ESG. Антикорупційні, антишахрайські заходи.
	<ul style="list-style-type: none"> Ризики втрати ліквідності та капіталу, загрози для платоспроможності та якості активів. 			
Фінансові регулятори	<ul style="list-style-type: none"> Втрата активів та обмеження ресурсів унаслідок стихійних лих. Порушення безперервності діяльності Втрата контакту з окремими піднаглядними фінустановами внаслідок порушень їх діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> Неналежне виконання функцій регуляторами внаслідок відставання фінансового сектору від "зеленого" переходу в країні. Неналежне виконання функцій сектором унаслідок недостатніх функцій контролю за дотриманням вимог щодо ESG ризиків. Неналежна долученість сектора до дотримання політики ESG. 	<ul style="list-style-type: none"> Плинність кадрів через обмежене забезпечення належних умов роботи, прав і свобод, умов оплати праці. Неможливість здійснення діяльності відповідно до нових умов. 	<ul style="list-style-type: none"> Формулювання Політики ESG для фінансового сектору, узгодженої з планами інших регуляторів та держустанов. Установлення вимог до інтеграції ESG факторів у стратегічні документи, системи корпоративного управління та оцінки ризиків, розкриття інформації. Стимулювання сектору до створення продуктів із кращими умовами – сталих продуктів (для стимулювання розвитку ESG). Розроблення методичних рекомендацій з інклюзивного надання фінансових послуг. Виконання Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року. Визначення власного профіля ризику ESG і Політики управління власними ESG ризиками. Розроблення документів із підтримання інклюзії, зокрема плану заходів з реінтеграції, адаптації та допомоги ветеранам війни, підтримки інших соціально вразливих груп у НБУ. Антикорупційні, антишахрайські заходи.
	<ul style="list-style-type: none"> Ризики для фінансової стабільності. 			

* Кожна група суб'єктів постає перед унікальним набором ESG ризиків та має напрацьовувати специфічні ESG рішення, політики для сталого розвитку, що представлено через матрицю ESG ризиків, де наведено наслідки реалізації E та S ризиків для кожної категорії агентів і шляхи зниження цих ризиків та відкриття можливостей через G компонент. Для належного корпоративного управління (G) у фінустановах вже існують спеціальні процеси та необхідні регуляції, в НБУ корпоративне управління також перебуває на належному рівні. Тож фокус зміщено з аналізу G ризиків на управління іншими ризиками через ефективне корпоративне управління. Для фінустанов та регуляторів ESG ризики виникають як від їхньої діяльності як окремої господарської одиниці, так і через наявність або відсутність їх впливу на інших суб'єктів, цю особливість у таблиці підкреслено.

РОЗДІЛ II. Передумови для управління ESG ризиками у фінансовому секторі України

1. Рівень ESG ризиків у фінансовому секторі України

Українські фінустанови, передусім банки, вже відчувають тиск ESG ризиків. Наприклад, згідно з опитуванням про системні ризики близько третини фінустанов вважають кліматичні загрози високими чи середніми. Майже три чверті банків, опитаних НБУ у травні 2024 року, зазначили, що зміни клімату вже зараз впливають на їхню діяльність. Перелічені лише окремі приклади, що явно свідчать про усвідомлення фінустановами вагомості ESG ризиків та процесів. Без належного реагування ESG ризики можуть набути характеру системних.

Фінансовий сектор також лише починає враховувати ці ризики у своїх бізнес-процесах, що підтверджується й результатами опитування про управління ESG ризиками в банках, проведеного у квітні 2025 року. Половина опитаних банків зазначила, що ці ризики вже зараз негативно впливають на їхню діяльність переважно через якість корпоративного кредитного портфеля та вартість застави. Поки банки зробили перші кроки для управління цими ризиками. Зокрема, дві третини банків або вже мають або розробляють список виключень видів економічної діяльності, що не підлягають кредитуванню. Половина банків розробила стратегічні документи для управління ESG ризиками, а деякі вже визначили відповідальний підрозділ. Водночас більшість банків поки не планує виокремлювати ESG ризики в своєму профілі ризиків, а розглядають їх виключно як драйвери кредитного чи операційного ризиків.

Повномасштабна війна росії проти України лише загострила ESG ризики. Зокрема, стан навколишнього середовища погіршився внаслідок забруднення територій та руйнувань, передусім енергетичної інфраструктури. Унаслідок війни загострилися також такі соціальні виклики, як міграція населення (внутрішнє переміщення осіб та масовий виїзд громадян за кордон) та потреба в підвищенні інклюзивності надання фінансових послуг, зокрема для військовослужбовців та ветеранів. З огляду на це розроблення політики та процедур для управління ESG ризиками в фінустановах стала нагальною потребою сьогодення. Водночас подальше посилення обороноздатності країни залишається пріоритетним завданням, тож обумовлює низку обмежень для діяльності фінустанов, у тому числі у сфері запровадження ESG стандартів. Відповідно надалі заходи із запровадження системи управління ESG ризиками у фінансовому секторі (далі – фінсектор) мають базуватися на балансі між досягненням сталого розвитку з пріоритетністю посилення обороноздатності країни.

2. Стан регулювання у сфері ESG в Україні

Україна перебуває лише на початковому етапі впровадження елементів сталого розвитку в економічній сфері. У 2024 році уряд затвердив Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року². У 2024 році також було ухвалено Стратегію запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку, яка поширюватиметься і на фінустанови³. Ці документи надають поштовх для подальшої реалізації конкретніших кроків. У лютому – березні 2025 року Міністерством фінансів України було опубліковано для громадського обговорення проєкт Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" щодо запровадження звітності із сталого розвитку"⁴ та проєкт Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" та деяких законів України щодо удосконалення законодавства у сфері аудиторської діяльності"⁵ щодо врегулювання питань надання впевненості зі сталого розвитку.

Також одним із ключових зрушень має стати запровадження основи для класифікації видів діяльності згідно з ESG стандартами – Таксономії щодо сталих видів економічної діяльності з відповідними технічними критеріями. Відповідно до курсу євроінтеграції основою цієї Таксономії має стати відповідний документ ЄС (детальніше в наступному розділі). Відповідно до зазначених документів Україна має інтегрувати екологічні елементи в реформи у сфері енергетики, сільського господарства, малого та середнього бізнесу та реалізувати інші заходи для "зеленого" переходу. Реалізація зазначених заходів потребуватиме узгоджених дій від низки інституцій, що реалізують політики у відповідних сферах. У 2024 році було створено Офіс зеленого переходу при Міністерстві економіки, який покликаний створити умови для зростання економіки України через "зелену" трансформацію без шкоди для конкурентоспроможності бізнесу.

² Доступно за [посиланням](https://me.gov.ua/view/bb0b9ef5-4a96-4b8a-8f2f-471faf32c9df): <https://me.gov.ua/view/bb0b9ef5-4a96-4b8a-8f2f-471faf32c9df>

³ Доступно за [посиланням](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text>

Те, що немає документів, що визначають загальнодержавну основу для впровадження міжгалузевих стандартів управління ESG ризиками, сповільнює цей процес для фінансового сектору. Тож нині не встановлено регуляторні вимоги до управління ESG ризиками фінустановами. Щоправда, динаміка реформ на рівні країни створює передумови для швидшої та ефективнішої розбудови управління ESG ризиками й у фінансовій сфері.

До подальшого запровадження ESG стандартів, зокрема у фінансовій сфері, спонукає міжнародна співпраця України. Програма фінансової підтримки ЄС для України Ukraine Facility містить низку завдань та строків їх виконання, що відповідають стратегічним завданням у сфері ESG. Здійснення цих реформ розблокує значні обсяги фінансової підтримки й допоможе наблизити українські виробництва та практику управління ESG ризиками до кращих європейських стандартів.

Одним із вагомих аспектів упровадження систем управління ESG ризиками є інтеграція ESG вимог до програм підтримки кредитування, які реалізують Фонд розвитку підприємництва та Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві (далі – Фонди). З грудня 2024 року⁴ банкам, які хочуть кредитувати аграрні підприємства в межах зазначених програм підтримки, потрібно розробити та впровадити Систему екологічного та соціального управління з метою забезпечення виявлення, оцінки екологічних та соціальних ризиків, управління такими ризиками, їх моніторингу та звітування. Така система передбачає розроблення стратегічного документа, чітко визначених процедур з проведення комплексної ESG оцінки клієнта, механізмів зовнішніх комунікацій під час розгляду скарг від стейкхолдерів / зацікавлених сторін. Стандарти, згідно з якими Фонди здійснюють оцінку дотримання банками вимог до управління ESG ризиків, розроблено за сприяння Світового банку, який базувався на власному комплексі з 10 екологічних та соціальних стандартів⁵. Такий підхід створює гармонійне тло для практичного впровадження ESG стандартів для фінустанов та їхніх клієнтів. Адже дотримання ESG стандартів на цьому етапі надає переваги доступу до дешевшого фінансування та інструментів покриття ризиків, однак недотримання відповідних стандартів не має наслідком обмеження доступу до фінансування в цілому. Водночас цей перший вагомий крок надалі має бути підтриманий системною регуляторною політикою.

Перший варіант Політики щодо розвитку сталого фінансування НБУ підготував ще у 2021 році. Однак через повномасштабну війну призупинено виконання заходів, передбачених цим документом, низка запланованих кроків стала неактуальною. Водночас регулювання в Європейському Союзі продовжило еволюціонувати. З огляду на це у вересні 2024 року НБУ презентував оновлену концепцію та етапи розроблення та впровадження Політики сталого розвитку для фінансового сектору. Ця Біла книга є одним з етапів упровадження концепції та пропонує бачення стану управління ESG ризиками у фінустановах у перспективі п'яти років, а також подальших регуляторних підходів до ESG політик у фінансовому секторі. Оновлена Політика сталого розвитку для фінансового сектору, яку НБУ планує розробити на початку 2026 року, базуватиметься на цій Білій книзі.

3. Мандат НБУ та взаємодія з іншими органами

До визначених законом функцій НБУ належить сприяння фінансовій стабільності. З урахуванням цієї цілі НБУ встановлює вимоги до банків та НБФУ, здійснює їхнє регулювання та нагляд за ними. Крім того, НБУ є провідним учасником інтеграції України до ЄС у фінансовій сфері. З урахуванням ролі ESG ризиків для діяльності фінустанов НБУ за прикладом інших європейських регуляторів встановлюватиме вимоги з управління ESG ризиками у фінансових установах та здійснюватиме нагляд за ними з урахуванням аспекту ESG. НБУ продовжуватиме аналіз впливу відповідних ризиків на діяльність фінсектору.

Політика ESG для фінансового сектору тісно переплітається з низкою інших стратегічних документів та планів НБУ, зокрема з Національною стратегією розвитку фінансової грамотності до 2030 року, рекомендаціями НБУ з правил інклюзивного надання фінансових послуг в установах України та рекомендаціями фінустановам-роботодавцям для розвитку фінансової інклюзії та реінтеграції ветеранів війни в Україні. З огляду на те, що ці плани є врегульованими іншими документами, в Білій книзі сфокусовано увагу на управлінні ESG ризиками.

Водночас з огляду на розподіл регуляторних повноважень в Україні частина європейських стандартів у сфері ESG у фінансовому секторі повинна бути встановлена НКЦПФР та іншими державними установами. НБУ співпрацюватиме з відповідними установами для гармонійного впровадження фінустановами вимог до управління ESG ризиками.

⁴ Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28 "Про надання фінансової державної підтримки" (зі змінами

⁵ Стандарти Світового банку доступні за [посиланням](https://thedocs.worldbank.org/en/doc/837721522762050108-0290022018/original/ESFFramework.pdf): <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/837721522762050108-0290022018/original/ESFFramework.pdf>

РОЗДІЛ III. ESG політика в ЄС – вектор розвитку регулювання в Україні

Різні країни та організації пропонують свої підходи до системи управління ESG ризиками. Для України з огляду на інтеграцію в Європейський Союз дороговказом є саме європейські правила. У Європейському Союзі ще у 2019 році було проголошено Європейський зелений курс (англ. European Green Deal), який передбачає перехід до кліматично нейтральної Європи до 2050 року. Попри значну і тривалу увагу до дотримання ESG принципів та управління відповідними ризиками, зокрема у фінансовому секторі, система регулювання і нагляду в цьому питанні в ЄС досі перебуває на етапі становлення. На сьогодні у фокусі уваги європейських регуляторів – компонент екологічних ризиків, а соціальний компонент ще розробляється.

Для кращого структурування вимог, що існують у сфері ESG, варто розділити їх на три основні компоненти:

1. Вимоги до продуктів та видів діяльності. Цей компонент передбачає сукупність підходів та вимог до оцінки діяльності економічних агентів та фінансових продуктів, що створюються для її фінансування, в контексті дотримання принципів сталого розвитку та рівня ESG ризиків. Ключовим елементом цього компонента є Європейська "зелена" Таксономія, затверджена у 2020 році. Вона встановлює чіткі технічні критерії для діяльності, що може вважатися екологічно сталою в різних секторах економіки. Однак у ЄС досі існує невизначеність щодо соціальної таксономії, розроблення якої було відкладено.

У ЄС також існують інструменти визначення "зелених" компаній та продуктів фінансування "зеленої" діяльності:

- Система бенчмарків⁶ (бенчмарк переходу та бенчмарк, узгоджений з Паризькою угодою) встановлює систему критеріїв відповідності фінансових продуктів цілям сталого розвитку. На основі цієї системи інвестори можуть визначати об'єкти для інвестування;
- Регламент про прозорість та добросовісність рейтингової діяльності з питань ESG . Він визначає правила надання ESG⁷ рейтингів компаніям, що надає інвесторам та партнерам впевненості в дотриманні компанією стандартів сталого розвитку;
- Стандарт для європейських "зелених" облігацій та регламент для ринку "зелених" облігацій для інвесторів, які зацікавлені в інвестуванні в "зелені" облігації⁸.
- Директива щодо "зеленого маркування"⁹ (англ. Green Claims Directive), яка нині розробляється і дасть змогу маркувати фінансові продукти як "зелені" з метою боротьби з "зеленим камуфляжем".

Більшість перелічених у цьому блоці документів є рамковими, покривають ширший перелік суб'єктів господарювання та інструментів, ніж інструменти фінансових установ. Саме тому відповідальними за їхнє розроблення є Європейська комісія та Європейський орган з цінних паперів і ринків (ESMA).

2. Вимоги до побудови системи корпоративного управління та управління ризиками.

В цій частині, у ЄС вже має специфічні вимоги, які стосуються безпосередньо діяльності фінансових установ, передусім банків. Відповідно їх розробниками є банківські регулятори. Ключовими документами в цій сфері є настанови Європейського Центрального Банку (ЄЦБ) з кліматичних ризиків та Європейського банківського органу (EBA) з ESG ризиків. ЄЦБ випустив свої настанови у 2020 році й відтоді двічі оцінив якість їх імплементації банками. Додаткові вимоги містяться у CRD VI та CRR III, які вступили в дію з середини 2024 року. Зокрема, банки мають у внутрішніх стрес-тестуваннях враховувати фактори ESG, вчасно переоцінювати заставу у відповідь на зміни клімату, а також обов'язково розкривати інформацію про ESG ризики в межах Pillar III. Оновлена CRD VI також передбачає врахування ESG ризиків в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективах у межах процесу внутрішньої оцінки достатності капіталу (ICAAP) із покриттям цих ризиків капіталом.

У ЄС також діє Директива CSDDD¹⁰, яка запроваджує процедури належної перевірки для компаній для виявлення фактичних або потенційних ризиків і шкоди для прав людини та навколишнього середовища. Вона також регламентує процеси й стандарти для зменшення цих ризиків.

⁶ Доступно за [посиланням](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1011/oj/eng): <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1011/oj/eng>

⁷ Доступно за [посиланням](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/3005/oj/eng): <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/3005/oj/eng>

⁸ Доступно за [посиланням](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32023R2631): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32023R2631>

⁹ Доступно за [посиланням](https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-directive-green-claims_en): https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-directive-green-claims_en

Щодо страховиків, то з січня 2025 року набрала чинності Директива (ЄС) 2025/2 Європейського Парламенту та Ради, в якій, зокрема, розглядається питання оцінки кліматичного ризику як складової ESG ризиків.

3. Вимоги до розкриття інформації. Такі вимоги встановлені в законодавстві ЄС не лише для фінустанов, але і для інших економічних суб'єктів:
  - I. До всього корпоративного сектору, включно з фінансовим сектором, застосовується Директива CSRD . Компанії, на які поширюється CSRD¹¹, повинні звітувати відповідно до Європейських стандартів звітності про сталий розвиток¹² ESRS. Ці стандарти охоплюють звітування для всіх великих, а згодом і середніх компаній про ESG ризики та можливості. CSRD встановлює принцип "подвійної суттєвості" (англ. double materiality) – установа звітує як про вплив ESG факторів на бізнес, так і вплив бізнесу на довкілля та суспільство.
  - II. Регламент SFDR із 2021 року додатково унормовує вимоги з розкриття екологічної та фінансової інформації учасниками фінансового ринку. За вимогами цього регламенту фінансові установи мають класифікувати активи за рівнем відповідності "зеленій" Таксономії. Крім того, статті 8 та 9 регламенту визначають ступінь "екологічності" продуктів. SFDR також дає змогу інвесторам належним чином оцінити, як ESG ризики інтегровані в процес прийняття інвестиційних рішень.

Компоненти ESG у регулюванні ЄС

У Європейському Союзі оновлення та вдосконалення регулювання сфери ESG є постійним процесом. Так, у лютому 2025 було представлено проєкт змін до CSRD та CSDDD (проєкт Omnibus), що має на меті зменшити адміністративне навантаження на суб'єктів господарювання, насамперед на малий та середній бізнес (збільшення критеріїв, за якими підприємства потрапляють до переліку підприємств, які обов'язково мають подавати звітність зі сталого розвитку). НБУ продовжує стежити за змінами в регулюванні ЄС та орієнтуватиметься на оновлені стандарти регулювання фінансового сектору.

¹⁰ Доступно за [посиланням](https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj): <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj>

¹¹ Доступно за [посиланням](https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng): <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng>

¹² Доступно за [посиланням](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32023R2772): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32023R2772>

РОЗДІЛ IV. Перспективне бачення управління ESG ризиками у фінансовому секторі України

З огляду на наявні еталонні регуляторні вимоги та практику їх упровадження в ЄС, для побудови ефективної системи управління ESG ризиками на рівні фінансового сектору необхідно забезпечити наявність усіх ключових елементів такої системи у фінустановах, що зазнають найбільшого впливу ESG ризиків або ж мають найбільший внесок у фінансування економіки. До ключових елементів системи ефективного управління ESG ризиками належать:

- I. Наявність стратегічних документів з управління ESG ризиками;
- II. Інтеграція управління ESG ризиками до систем корпоративного управління й внутрішнього контролю;
- III. Забезпечення належної оцінки та управління ESG ризиками;
- IV. Розбудова оптимальних процесів взаємодії із клієнтами;
- V. Належне розкриття інформації про управління ESG ризиками.

Надалі описано бачення перспективного стану фінансового сектору через 5 років за усіма цими п'ятьма елементами та кроки, необхідні для його досягнення.

Це перспективне бачення базується на припущенні про контрольованість військових та безпекових ризиків. За умов зміни ситуації НБУ залишає можливість переглянути зазначені плани та строки їх досягнення.

Під час встановлення вимог НБУ керуватиметься принципом пропорційності: запроваджуючи вищі вимоги до тих учасників фінсектору, що мають вищий вплив на економічний розвиток та несуть вищі ризики. З урахуванням складності викликів, що постають перед сектором процес інтеграції ESG ризиків у системи управління фінсектору буде поетапним. На першому етапі, орієнтовно протягом 2025–2026 років, основні кроки, рекомендації та вимоги стосуватимуться банків; на другому етапі, із 2026 року до 2030 року, – інших фінустанов, що є суспільно важливими, мають значний вплив на сталий розвиток та вищу експозицію до ESG ризиків.

I. Фінустанови розробили та опублікували стратегічні документи з управління ESG ризиками

Для належного управління ESG ризиками фінустанова має ухвалити та оприлюднити стратегічний документ з управління ESG ризиками. Відповідний стратегічний документ має містити такі елементи:

1. оцінку бізнес-середовища і того, яких структурних змін воно зазнає в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі в результаті дії ESG факторів;
2. розкриття подвійної ролі фінустанови як окремої юридичної особи, яка має ESG вплив безпосередньо через свою діяльність та як надавача ресурсів, що впливають через діяльність клієнтів;
3. оцінку впливу ESG ризиків на життєздатність бізнес-моделі фінустанови, включаючи прибутковість та джерела доходу, у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективах;
4. розуміння, які можливості ESG процеси створюють для установи та її клієнтів;
5. розуміння, як у результаті ESG процесів діяльність фінустанов впливає на суспільство та довкілля на всьому ланцюжку створення вартості;
6. кількісні та якісні ESG зобов'язання установи, метрики, цілі та ключові показники ефективності, які застосовуються до окремих бізнес-процесів та портфелів, а також правила моніторингу їх виконання;
7. список виключень – видів діяльності, які фінустанови не фінансують. Цей список відповідає економічній та безпековій ситуації в країні, а також потребам обороноздатності. Зокрема, список виключень містить заборону фінансування компаній, що фінансують тероризм, порушують права людини, трудові права

працівників та морально-етичні стандарти тощо, але не обмежують фінансування галузей, критичних для оборони та безпеки держави.

Плани НБУ:

- Надання банкам рекомендацій з питань організації корпоративного управління в банках України (з урахуванням внесення змін до рішення Правління НБУ від 03.12.2018 № 814-рш) у частині підготовки стратегій, політики з управління ESG ризиками в банках (із урахуванням результатів аналізу, розроблених банками, які долучилися до програм Фондів розвитку підприємництва та гарантування кредитів у сільському господарстві, стратегічних документів з управління ESG ризиками (згідно з вимогами Фондів) – IV квартал 2025 року.
- Підготовка та обговорення з учасниками ринку проєктів нормативно-правових актів (НПА) щодо управління ESG ризиками:
  - банківського ринку – I квартал 2026 року;
  - небанківського ринку – I квартал 2027 року.
- Надання небанківським фінустановам рекомендацій із підготовки стратегічних документів – протягом 2026 року.

II. Фінустанови імплементували управління ESG ризиками в систему корпоративного управління й внутрішнього контролю

Фінустанови мають визначити місце ESG ризиків у системі корпоративного управління та відповідним чином інтегрувати управління ESG ризиками в систему корпоративного управління й внутрішнього контролю.

На найвищому рівні керівні органи фінустанови (правління та наглядова рада) мають враховувати ESG ризики під час розроблення загальної бізнес-стратегії та бізнес-цілей установи, керуючись стратегічним документом з управління ESG ризиками.

Управління ESG ризиками має інкорпоруватися в систему внутрішнього контролю та процес управління ризиками фінустанови. Для цього установи мають визначити осіб, відповідальних за аналіз та моніторинг цих ризиків, а за потреби створити відокремлені підрозділи. Інтеграція ESG ризиків має бути побудована на основі найкращої практики системи корпоративного управління: організаційна структура системи управління ESG ризиками забезпечує чіткий розподіл функцій, обов'язків і повноважень з управління ризиками між усіма суб'єктами системи управління ризиками, а також між працівниками установи, а також передбачає їхню відповідальність згідно з таким розподілом.

У фінустановах працює внутрішня система звітування та ескалації про ESG ризики.

Система винагороди в установі забезпечує ефективне корпоративне управління, управління ризиками, ураховує стратегічні цілі установи та сприяє дотриманню корпоративних цінностей у сфері ESG. Винагорода членів керівних органів установи, відповідальних за інтеграцію ESG ризиків у систему корпоративного управління, прив'язана до досягнення ESG цілей установи. Політика винагороди стимулює працівників діяти в інтересах фінустанови та не приймати надмірних ESG ризиків.

Фінустанови мають інтегрувати управління ESG ризиками в усі три лінії захисту. Три лінії захисту мають бути забезпечені усіма необхідними людськими та фінансовими ресурсами для ефективного здійснення своїх функцій з урахуванням управління ESG ризиками.

Перша лінія захисту (бізнес-підрозділи та підрозділи підтримки) несе відповідальність за встановлення діалогу з клієнтами щодо їхнього ESG профілю та за оцінку узгодженості з ESG цілями фінустанови. Установа має розробити процедури для належної комунікації з клієнтами та здійснювати збір і первинний аналіз інформації щодо ESG профілю клієнтів.

Друга лінія захисту (підрозділ з управління ризиками та підрозділ комплаєнс) повинна гарантувати, що ліміти ризику, встановлені у відповідних документах, узгоджуються з усіма аспектами ризик-апетиту та бізнес-плану установи. Відповідний персонал має володіти достатнім досвідом і здібностями для оцінки ESG ризиків клієнтів.

Третя лінія захисту (підрозділ внутрішнього аудиту) повинна забезпечувати ефективність системи

внутрішнього контролю та відповідність вимогам, установленим для компонентів ESG. Підрозділ внутрішнього аудиту має переконатися, що процедури, визначені на другій лінії, достатні для досягнення цілей установи та належного управління ESG ризиками, а відповідальні особи дотримуються цих процедур.

Плани НБУ:

- Затвердження проєкту НПА щодо управління ESG ризиками у банках – IV квартал 2026 року.

Проєкт НПА встановлюватиме вимоги щодо:

- підготовки банками стратегічних документів з управління ESG ризиками;
- оцінки суттєвості ESG ризиків.
- Надання небанківським фінустановам рекомендацій про побудову системи управління ESG ризиками – протягом 2026 року.
- Встановлення вимог до врахування ESG ризиків у системі корпоративного управління небанківських фінустанов – I квартал 2027 року.

III. Фінустанови належно оцінюють ESG ризики

Фінустанови мають належним чином оцінювати рівень та розмір ESG ризиків своєї діяльності. З урахуванням цих оцінок фінустанови мають належно коригувати та визначати ризик апетит та профіль ризиків, встановлювати ліміти ESG ризиків. Цільові показники діяльності, встановлені в бізнес-моделі та бізнес-планах фінустанов, повинні відображати результати оцінки ризиків включно з ESG ризиками.

Фінустанова може визначити ESG ризики як окремий специфічний вид ризику, або інтегрувати його до інших видів традиційних ризиків фінустанов, залежно від ролі ESG факторів для фінустанови. За умов визнання банками ESG ризиків суттєвими, вони включаються в процедуру внутрішньої оцінки необхідного капіталу та ліквідності (ICAAP та ILAAP відповідно). Для страховиків суттєві ESG ризики мають враховуватися в процесі оцінки андеррайтингового та операційного ризиків, а також зобов'язань та капіталу. Небанківські фінустанови, що є суспільно значимими, встановлюють ліміти щодо ESG ризиків, а також належним чином ідентифікують, оцінюють, вимірюють та вживають заходів з мінімізації впливу ESG ризиків.

Фінустанови мають регулярно проводити оцінку ESG ризиків та вносити відповідні коригування до системи управління ризиками. Установи повинні встановлювати індикатори раннього реагування для ESG ризиків, а також повинні мати процедури для вжиття коригувальних та/або пом'якшувальних дій у разі перевищення лімітів, у тому числі шляхом адаптації бізнес-стратегії та інструментів управління ризиками.

Плани НБУ:

- Включити до наглядової оцінки банків (SREP) питання врахування банками вимог з управління ESG ризиками – 2027 рік.
- Розробка рекомендацій щодо оцінки ESG ризиків небанківськими фінансовими установами – 2026 рік.
- Запровадження вимог до оцінки ESG ризиків небанківськими фінансовими установами – 2027 рік.

IV. Фінустанови упровадили оптимальні процеси збору, систематизації та обробки інформації клієнтів

Фінустанови повинні активно комунікувати з клієнтами про їхні ESG ризики та розробити опитувальники для оцінки цих ризиків та підтримки цієї комунікації. Ці опитувальники мають бути адаптовані під клієнтів різного розміру та враховувати особливості діяльності клієнтів, щоб мати достатнє наповнення для належної оцінки ESG ризиків клієнтів. Фінустановам варто уніфікувати ключові елементи опитувальників, підготувати рекомендації із заповнення опитувальників, щоб спростити для клієнтів роботу із їх заповнення.

Оцінка ESG ризиків клієнта на основі опитувальників й інших способів збору інформації має стати регулярним процесом, що здійснюється не лише під час первинного встановлення відносин з клієнтом, але і регулярно надалі. Періодичність оцінки визначається рівнем ризиків клієнта. Фінустанови активно залучені, щоб надати клієнтам рекомендації та допомогти досягнути кліматичної нейтральності. Фінустанови мають відстежувати

та контролювати дотримання клієнтами встановлених умов фінансування.

Водночас фінустанови мають впровадити процедури управління інформацією необхідною для контролю за дотриманням клієнтами умов фінансування, подальшого управління ESG ризиками. А саме передбачається накопичення інформації, її систематизація, доповнення доступними публічними даними для підтримки процесів управління ризиками. Системи накопичення та обробки інформації мають бути інтегровані до загальної системи управління даними та IT-інфраструктури фінустанови. Установи повинні мати механізми верифікації якості даних. Надалі інформація, що отримують фінустанови від клієнтів, може підлягати передачі регулятору для здійснення аналізу ризиків на рівні фінустанови та фінансової системи в цілому.

Плани НБУ:

- Брати участь в подальших процесах з уніфікації та спрощення підходів до збору фінустановами інформації та анкетування клієнтів про ESG ризики – протягом 2025 року.
- Визначення разом із фінансовим сектором переліку даних для надання НБУ з метою оцінки ESG ризиків на рівні сектору – I квартал 2026 року
- Надання рекомендацій фінустановам щодо збору якісних, кількісних даних щодо ESG ризиків та механізмів верифікації їх якості – протягом 2026-2027 років;
- Брати участь в процесах з уніфікації підходів до збору небанківськими установами інформації та анкетування клієнтів про ESG ризики – протягом 2025-2026 років.

V. Фінустанови розкривають інформацію про ESG ризики

Фінустанови мають не рідше одного разу на рік звітувати та публічно розкривати інформацію про ESG ризик профілі своєї діяльності та діяльності клієнтів. Якщо ESG ризики визнані фінустановою є несуттєвими, то розкривається обґрунтована інформація щодо такого рішення.

Розкриття інформації про ESG профіль супроводжується використанням кількісних метрик, цілей та ключових показників ефективності, та інших індикаторів зазначених у стратегічних документах установ. Установа має також розкривати інформацію про методи та критерії оцінки ESG ризиків.

Фінустанови оприлюднюють звітність зі сталого розвитку у передбачені строки після запровадження такої звітності на законодавчому рівні. Фінустанови можуть враховувати вимоги стандартів ESRS під час побудови політик управління ESG ризиками та збору відповідної інформації, анкетування клієнтів для зменшення необхідності перебудови своїх систем після установа на законодавчому рівні вимог щодо обов'язкового звітування зі сталого розвитку.

Плани НБУ:

- Надати роз'яснення щодо оприлюднення банками на веб-сайтах власних стратегічних документів з ESG ризиків – IV квартал 2025 року,
- Встановлення вимог до розкриття банками та небанківськими фінансовими установами інформації відповідно до Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку затвердженої розпорядженням КМУ №1015-р від 18.10.2024 – I квартал 2026 року;
- Розробка формату розкриття інформації про ESG ризик-профіль фінустанови – II квартал 2026 року;
- Запровадження вимоги до розкриття інформації про ESG ризик-профіль фінустанови за встановленим форматом – 2027 рік.

Разом із запровадженням вимог до фінустанов з управління ESG ризиками регулятор розпочне оцінку впровадження відповідних вимог та практик банків. Надалі врахування управління ESG ризиками стане невід'ємним елементом наглядового процесу.

НБУ, зі свого боку, перебуває в постійному діалозі з фінансовим сектором, державними установами, міжнародними партнерами та іншими стейкхолдерами з питань впливу ESG ризиків на фінансовий сектор, аналізує їх та оприлюднює свої оцінки. Надалі посилюється діалог з ЄЦБ та іншими інституціями ЄС стосовно ESG норм, стандартів та кращої практики у фінансовому секторі ЄС та України.

Сталий розвиток фінансового сектору – це концепція, яка передбачає інтеграцію економічних, соціальних і екологічних факторів у діяльність фінансових установ для створення фінансових передумов та інвестиційних рішень з метою досягнення цілей сталого розвитку.

Екологічні, соціальні та управлінські (ESG) фактори – екологічні, соціальні та управлінські фактори, які можуть мати позитивний або негативний вплив на фінансові показники або платоспроможність установи, держави або фізичної особи. ESG фактори у фінансовому секторі допомагають визначити, наскільки сталими та відповідальними є фінансові установи або їх інвестиції.

Екологічні, соціальні та управлінські (ESG) ризики – це ризики будь-якого негативного фінансового впливу на фінансову установу, що виникають внаслідок поточного або потенційного впливу ESG факторів на її контрагентів або інвестиції та кредити. ESG ризики матеріалізуються через традиційні категорії ризиків фінансових установ (кредитний ризик, ринковий ризик, операційний та репутаційний ризики, ризики ліквідності та фондування). ESG ризики в діяльності фінансової установи можуть вплинути на фінансову стабільність, репутацію та довгостроковий успіх фінансової установи.

Складові ESG ризиків:

Екологічні ризики – ризики будь-якого негативного фінансового впливу на установу, що виникають внаслідок поточного або перспективного впливу чинників навколишнього середовища на контрагентів або інвестовані активи такої установи, включаючи чинники, пов'язані з переходом до цілей, викладених у статті 9 Регламенту (ЄС) 2020/852 Європейського Парламенту та Ради. Екологічні ризики включають фізичні ризики, ризики переходу;

Кліматичні ризики (складова екологічних) – це фінансові ризики, пов'язані із залежністю установ від контрагентів, які потенційно можуть сприяти зміні клімату або постраждати від неї. Це може, наприклад, мати форму фізичної шкоди, спричиненої екстремальними погодними явищами, або зниження вартості активів контрагента, який працює у вуглецево-інтенсивних секторах, що підлягають оподаткуванню за викиди вуглецю.

Фізичні ризики – частина екологічних ризиків, означають ризики будь-якого негативного фінансового впливу на установу внаслідок поточного або перспективного фізичного впливу навколишнього середовища на контрагентів або інвестовані активи цієї установи. Фізичні ризики можна класифікувати як гострі, якщо вони виникають внаслідок кліматичних і погодних явищ та стрімкого руйнування довкілля, або хронічні, якщо вони виникають внаслідок поступових змін у кліматі та погодних умовах або поступової втрати екосистемних послуг.

Ризики переходу – частина екологічних ризиків, означають ризик будь-якого негативного фінансового впливу на установу внаслідок поточного або перспективного впливу переходу до екологічно стійкої економіки на контрагентів або інвестовані активи цієї установи.

Соціальні ризики – ризики будь-якого негативного фінансового впливу на установу внаслідок поточного або перспективного впливу соціальних факторів на її контрагентів або інвестовані активи.

Управлінські ризики – ризики будь-якого негативного фінансового впливу на установу внаслідок поточного або перспективного впливу управлінських факторів на контрагентів або інвестиції та кредити.

Звіт про сталий розвиток – комплексний документ, що охоплює всі аспекти сталого розвитку (економічні, екологічні, соціальні, управлінські) та описує досягнення в цих сферах. Він містить інформацію, необхідну для розуміння впливу фінустанови на питання сталого розвитку (як ці питання впливають на розвиток, ефективність і становище фінустанови).

Грінвошинг, "зелений камуфляж" – практика, за якої заяви, декларації, дії або повідомлення, пов'язані зі сталим розвитком, не відображають чітко та справедливо основний профіль сталого розвитку установи, фінансового продукту або фінансових послуг. Така практика може вводити в оману споживачів, інвесторів або інших учасників ринку.

Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) – це директива, що вимагає від компаній розкривати обсяг детальної інформації про результати діяльності у сфері сталого розвитку і відповідні стратегічні наслідки. Вимоги щодо розкриття інформації встановлено Європейськими стандартами звітності про сталий розвиток (ESRS). Компанії повинні оцінити суттєві теми сталого розвитку вздовж всього ланцюга створення вартості й визначити з-понад 1 000 показників ті, що мають бути розкриті. Інше розкриття інформації складається з якісної інформації, зокрема про те, як у корпоративній стратегії компанії враховано можливості й ризики, пов'язані зі сталим розвитком.

Європейські стандарти звітності зі сталого розвитку (ESRS) – це стандарти звітності зі сталого розвитку в ЄС, які охоплюють цілу низку напрямів, пов'язаних з довкіллям, соціальною сферою та корпоративним управлінням (ESG), включно з кліматичними змінами, біорізноманіттям, правами людини тощо. Основним призначенням стандартів ESRS є надання простої та логічно зрозумілої інформації про сталий розвиток. Стандарти є невіддільним елементом директиви CSRD. Наразі чинним є пакет із 12 стандартів ESRS, натомість очікується прийняття ще кількох додаткових стандартів, які наразі перебувають на етапі розроблення. П'ять стандартів присвячено екології, чотири – соціальній сфері, один – корпоративному управлінню, два – загальним стандартам.

Регламент про розкриття інформації зі сталого розвитку у секторі фінансових послуг (SFDR) встановлює вимоги до розкриття учасниками фінансового ринку інформації про сталий розвиток. SFDR також розроблений, щоб дати змогу інвесторам належно оцінити, як ризики сталого розвитку інтегровані в процес прийняття інвестиційних рішень.